

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА І ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ У 2025/2026 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

Ю. Опанасенко

У сучасному світі фінансова стабільність стає все більш важливою, саме тому розпочинати формування фінансової культури людини потрібно починати якомога раніше, адже фінансово грамотна людина вміє ухвалювати завбачливі рішення з фінансових питань для досягнення фінансової стійкості та фінансового добробуту.

Саме формування такої культури українців і є метою предмета «Підприємництво і фінансова грамотність», який з вересня 2025 року вивчатимуть учні восьмих класів і продовжуватимуть у 9 класі.

З метою визначення рівня фінансової грамотності серед підлітків, з'ясування причин мотивації до вивчення фінансової грамотності, популярних фінансових тем, якими цікавляться підлітки, перед упровадженням нового предмета Національним банком України за підтримки МОН України, Громадської організації «Junior Achievement Україна» у 2024 році проведено відповідне дослідження серед учнів 10 класів у ЗЗСО України. Результати дослідження показали, що українські підлітки мають початковий (46,6 %) рівень сформованості фінансової грамотності; 77,6 % – вважають необхідним введення у школі окремого предмета з фінансової грамотності.

Щодо тем, якими цікавилися підлітки, їх перелік представлено на рис. 1. Привертають увагу і три теми, які стали Топовими, зокрема «Як заробити перші гроші» (61,6 %), «Як формувати власний бюджет» (53,7 %), «Як заощадити гроші на мрію» (36,3 %) [3] (URL: <https://t1p.de/7xi1p>). Високий запит на підвищення фінансової грамотності в суспільстві свого часу показали дослідження від USAID 2021 року «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні» (Проект USAID «Трансформація фінансового сектору»), згідно з якими 63 % українців хотіли б дізнатися, як ліпше розпоряджатися власними фінансами, а 79 % зазначили про бажання стосовно навчання дітей фінансової грамотності у школі.

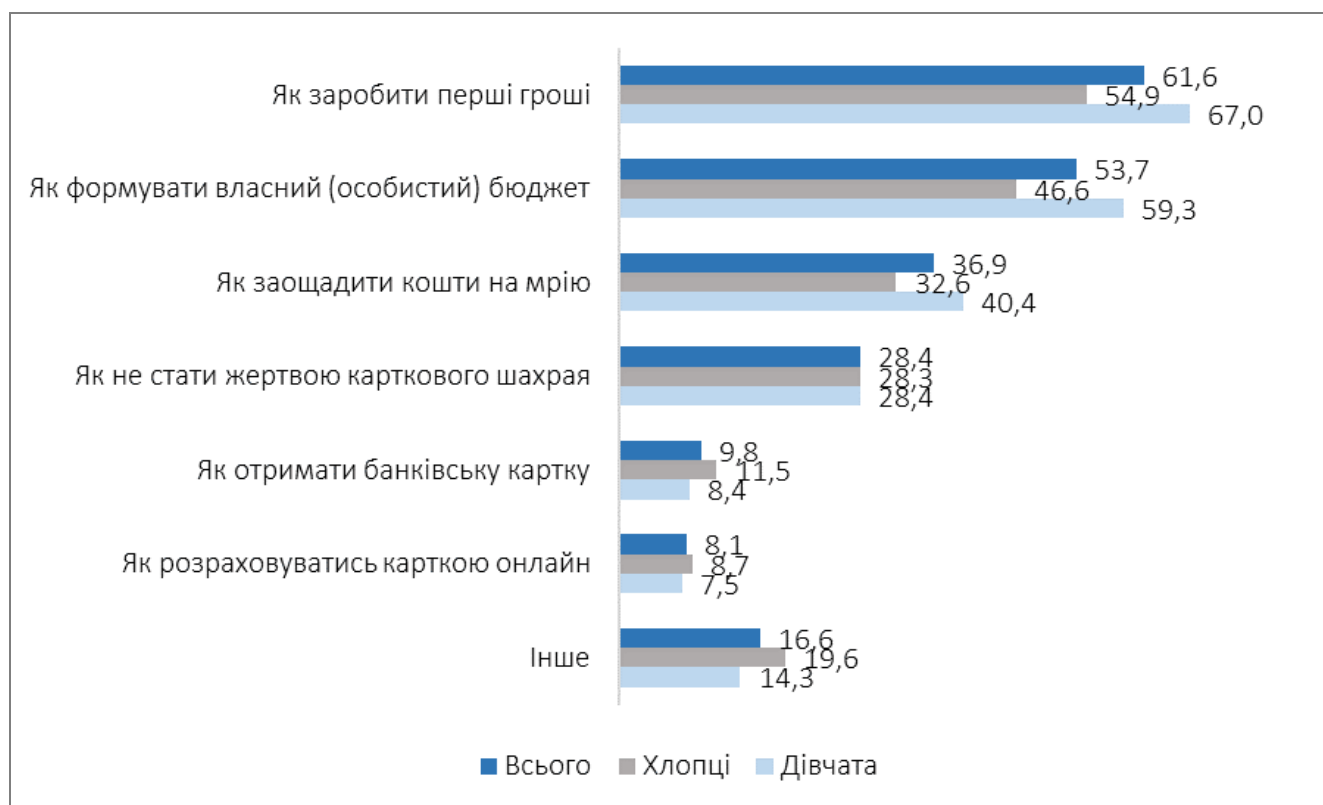

Рис. 1. Які теми цікаві підліткам

Наголосимо, що «Підприємництво і фінансова грамотність» – це предмет практичного спрямування, має на меті підготувати учнів до дорослого життя й самостійно дбати про власний добробут.

З 2025 року для здобувачів освіти 8–9-х класів НУШ «Підприємництво і фінансова грамотність» стане обов'язковою навчальною дисципліною у ЗЗСО. Його вивчення у 2025/2026 навчальному році для здобувачів освіти 8-х (9-х пілотних) класів НУШ здійснюватиметься за Державним стандартом повної загальної середньої освіти (2020 р.). Компетентнісний складник соціальної і здоров'язбережувальної галузі, у складі якого предмет «Підприємництво і фінансова грамотність», зазначено в Додатку 15 [1].

Відповідно до Типової освітньої програми для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти [4] мінімальне навантаження з предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» для 8–9-х класів – 0,5 годин на тиждень, а рекомендоване – 0,5 годин для 8-го та 1 година для 9-го класу. ЗЗСО можуть збільшувати кількість годин для вивчення даного предмета за рахунок резервних. Типовою освітньою програмою передбачено навчальні години (різниця між мінімальної і рекомендованою кількістю тижневих годин) для перерозподілу навчального навантаження.

У 2025/2026 навчальному році вивчення підприємництва та фінансової грамотності буде здійснюватися за оновленими чинними модельними програмами:

1. «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. С. Ю. Панченко); наказ МОН України від 24.12.2024 № 1787 (URL: <https://surl.lu/zlbmja>);

2. «Підприємництво і фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. А. Я. Кузнєцова, А. І. Довгань, О. В. Часнікова, О. П. Шніцер, О. В. Тригуб, Т. Д. Гірченко, О. В. Шабанова, А. М. Харченко, Н. Г. Нагайчук); наказ МОН України від 24.12.2024 № 1787 (URL: <https://surl.li/yusfzx>);

3. «Підприємництво та фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. І. В. Беспалько, Л. В. Войтицька, О. В. Тригуб, В. А. Ролік); наказ МОН України від 27.11.2023 № 1449 (URL: <https://t1p.de/2tugv>);

4. «Підприємництво та фінансова грамотність. 8–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Р. Р. Буяк, О. М. Гнатишин, В. О. Сухінська, Є. М. Сливка); наказ МОН України від 14.08.2024 № 1138 (URL: <https://surl.lu/flurcm>).

У модельних програмах акцентовано на очікуваних результатах навчання, змісті предмета та видах навчальної діяльності, до яких учитель має залучити учнів для ефективного опанування змістом матеріалу теми та досягнення відповідних результатів.

Важливим компонентом освітнього процесу є оцінювання. Видами оцінювання з предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» є формувальне та підсумкове.

Підходи до оцінювання результатів навчання здобувачів освіти НУШ визначені наказом МОН України від 02.08.2024 № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання» (URL: <https://surl.li/qaulsb>). Додаткові роз'яснення щодо питання оцінювання надані в листі МОН України від 14.03.2025 № 1/4895-25 «Про окремі питання оцінювання результатів навчання» (URL: <https://surl.li/ixqfss>).

Під час добору інструментів формувального оцінювання необхідно врахувати дані педагогічного спостереження за освітньою діяльністю здобувачів освіти, залучення учнівства до взаємооцінювання та самооцінювання; результати аналізу портфоліо та

оцінювання особистісного розвитку здобувачів освіти з боку дорослих; способи зворотного зв'язку з метою визначення рівня розуміння та сприйняття навчального матеріалу.

Орієнтиром для формувального оцінювання здобувачів освіти з предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» рекомендуємо взяти вміння PISA (URL: <https://cutt.ly/ceXfGKZY>), а саме: визначати фінансову інформацію; оцінювати фінансові питання; аналізувати інформацію у фінансовому контексті; застосовувати фінансові знання та розуміння.

Додатком 16 до Державного стандарту базової середньої освіти [1] задекларовано чотири вимоги до обов'язкових результатів навчання учнівства із соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі, а саме: турбується про особисте здоров'я і безпеку, уникає факторів ризику, реагує на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного й інших осіб; визначає альтернативи, прогнозує наслідки, приймає рішення з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту; усвідомлює цінність та дотримується здорового способу життя, аналізує й оцінює наслідки і ризики для здоров'я; виявляє підприємливість та етичну поведінку для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту. Натомість, згідно з галузевими критеріями соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі [2] визначено три групи результатів для оцінювання (URL: <https://surl.li/pvmsey>).

Гармонізацію груп результатів навчання та критеріїв оцінювання в освітній галузі, узгоджених авторами державних стандартів (URL: <https://surl.li/hiaugi>), наведено в таблиці 1.

МОН України радить здійснювати оцінювання з предмета «Підприємництво і фінансова грамотність» за групою результатів «Добробут» соціальної й здоров'язбережувальної освітньої галузі. Для визначення рівня досягнень обов'язкових результатів навчання за семестр, враховуючи навчальне навантаження для 8 класів 0,5 годин на тиждень, доцільно провести комплексну підсумкову роботу.

Щоб змотивувати здобувачів освіти до опанування фінансовою грамотністю, варто використовувати цікаві приклади з життя й апелювати до життєвого досвіду підлітків, тобто необхідно розкрити їхній суб'єктивний досвід та узгодити його зі змістом освіти.

Таблиця 1

**Співвідношення галузевих критеріїв до обов'язкових результатів навчання
учнівства із соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі**

Галузеві критерії соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі	Вимоги до обов'язкових результатів навчання учнівства із соціальної і здоров'язбережувальної освітньої галузі
Група результатів 1. Безпека. Уникнення загроз для життя власного й інших осіб, прийняття рішень з користю для власної та громадянської безпеки	1. Турбота про особисте здоров'я і безпеку, уникання факторів ризику, реагування на чинники і діяльність, яка становить загрозу для життя, здоров'я, добробуту власного й інших осіб 2. Визначення альтернатив, прогнозування наслідків, прийняття рішень з користю для власної безпеки та безпеки інших осіб, здоров'я та добробуту
Група результатів 2. Здоров'я. Турбота про особисте здоров'я, Аргументований вибір для здорового способу життя	3. Аргументований вибір здорового способу життя, аналіз і оцінка наслідків і ризиків
Група результатів 3. Добробут. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення добробуту	4. Підприємливість та етична поведінка для поліпшення здоров'я, безпеки і добробуту

Підтверджено, що учні активно здобувають знання та вміння, які відповідають їхнім поточним потребам і які вони можуть використати вже зараз для поліпшення власного добробуту. Саме тому рекомендуємо зміст економічних понять та процесів пояснювати учням із урахуванням їхнього особистого досвіду, досвіду родини, друзів або в контексті зрозумілих життєвих ситуацій. Варто зосередити увагу й на формуванні у здобувачів освіти певних фінансових звичок за допомогою відповідних завдань на уроках, вдома й під час позакласної діяльності. Навчальний матеріал має забезпечувати побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку навчання як суб'єктної діяльності, безпосередньо самого процесу навчання, так і його результату. Предмет «Підприємництво і фінансова грамотність» має допомогти підлітку визначити його мету в житті, побачити можливості, розвинути сильні сторони, зробити вибір майбутньої професії.

Звертаємо увагу на корисні документи та ресурси для вчителя предмета «Підприємництво та фінансова грамотність»:

– Національна стратегія розвитку фінансової грамотності до 2030 року (URL: <https://surli.cc/towlfc>);

- Рамка фінансових компетентностей дітей та молоді України (URL: <https://surli.cc/gvvxfd>);
- Рамка-інструмент для вчителя з відбору фінансових компетентностей дітей та молоді України (URL: <https://surl.li/asvhhi>);
- ФінКульт – освітній проєкт з фінансової грамотності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (URL: <https://t.me/FincultUkraine>);
- Центр фінансових знань «Талан» (URL: <https://talan.bank.gov.ua/>) від Національного банку України, метою діяльності якого є формування спільноти висококваліфікованих педагогів із фінансової грамотності;
- Безкоштовна онлайн-платформа для підвищення рівня фінансової грамотності «Гаразд» (URL: <https://harazd.bank.gov.ua/>).

Рекомендуємо також ознайомитися із «Книжковою полицею учителя фінансової грамотності» від Національного банку України (URL: <https://cutt.ly/1ezPXFV4>).

Анонси проведення заходів із підприємництва та фінансової грамотності радимо відслідковувати на сайтах: МОН України (URL: <https://mon.gov.ua/>), ДНУ «ІМЗО» МОН України (URL: <https://imzo.gov.ua/>), «Талан» НБУ (URL: <https://talan.bank.gov.ua>), КЗ «ЗОІППО» ЗОР (URL: <https://www.zoippo.zp.ua/>), зокрема й обласного НМЦ КЗ «ЗОІППО» ЗОР (URL: <https://onmz2024.blogspot.com/>).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти : Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898. URL: <https://surl.li/fdadmv> (дата звернення: 11.05.25).
2. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання : наказ МОН України № 1093 від 02.08.2024. URL: <https://surl.li/cfaeni> (дата звернення: 30.05.2025).
3. Рівень сформованості компетентності «підприємливість та фінансова грамотність» у школярів та школярок 10 класу. Звіт за результатами досліджень. URL: <https://surl.li/xwfkxx> (дата звернення: 18.05.2025).
4. Типова освітня програма для 5–9 класів закладів загальної середньої освіти : наказ МОН України від 19.02.2021 № 235 (у редакції наказу МОН України від 09.08.2024 № 1120 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5–9 класів загальної середньої освіти»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1120729-24#Text> (дата звернення: 30.05.2025).